

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2010/71

Karar Sayısı : 2011/143

Karar Günü : 27.10.2011

R.G. Tarih-Sayı : 07.02.2012-28197

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Van Aile Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 303. maddesinin ikinci fıkrasının '*...hiç kayyım atanmamışsa çocuğun ergin olduğu tarihte işlemeye başlar.*' bölümünün, Anayasa'nın 2., 5., 10., 13., 17., 36., 40. ve 41. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Davacı tarafından açılan babalık davasında, Cumhuriyet savcısının itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasını ciddi bulan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun itiraz konusu kuralı da içeren 303. maddesi şöyledir:

'MADDE 303.- Babalık davası, çocuğun doğumundan önce veya sonra açılabilir. Ananın dava hakkı, doğumdan başlayarak bir yıl geçmekle düşer.

Çocuğa doğumdan sonra kayyım atanmışsa, çocuk hakkında bir yıllık süre, atamanın kayyım tebliği tarihinde; hiç kayyım atanmamışsa çocuğun ergin olduğu tarihte işlemeye başlar.

Çocuk ile başka bir erkek arasında soybağı ilişkisi varsa, bir yıllık süre bu ilişkinin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar.

Bir yıllık süre geçtikten sonra gecikmeyi haklı kılan sebepler varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir.'

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 2., 5., 10., 13., 17., 36., 40. ve 41. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Haşım KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Fettah OTO, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ, Zehra Ayla PERKTAŞ ve Engin YILDIRIM'ın katılımlarıyla 22.9.2010 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- İtiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı

Soybağı terimi, 743 sayılı önceki Medenî Kanundaki nesep sözcüğünün yerine 4721 sayılı Türk Medenî Kanun'u (TMK.) tarafından hukuk diline kazandırılan bir terim olup, biri geniş diğeri dar olmak üzere iki farklı anlamda kullanılmaktadır.

Geniş anlamda soybağı, bir kimse ile onun ecdadı, üstsoyu arasındaki biyolojik ve doğal bağlantıyı ifade eder. Dar anlamda soybağı ise, sadece çocuklar ile ana ve babaları arasındaki bağlantıyı, başka bir deyişle çocuğun ana ve babasına nisbetini ifade eder ki, Medenî Kanunun '*Aile Hukuku*' başlıklı ikinci kitabında düzenlenmiş olan soybağı da bu dar anlamdaki soybağıdır.

4721 sayılı TMK.'nun soybağının hükümlerini düzenleyen 282. maddesinde, çocuk ile ana arasındaki soybağının doğumla, çocuk ile baba arasındaki soybağının ise ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulacağı belirtilmiştir. Ayrıca bu maddeye göre, soybağı evlat edinme yoluyla da kurulabilir. Çocuk ile babası arasında, anne ile evlenme, tanıma ve evlat edinme yoluyla soybağı ilişkisi kurulmasında babanın rızası bulunmaktadır. Babanın rızasının bulunmadığı durumlarda, çocuk ile babası arasında soybağının kurulması için hakim kararına ihtiyaç bulunmaktadır. Çocuk ile babası arasında soybağının kurulması için açılan bu davaya babalık davası denilmektedir.

Babalık davası ile ilgili hükümler 4721 sayılı TMK'nun 301-304. maddeleri arasında düzenlenmiştir. TMK.'nun 301. maddesinin birinci fıkrasında, çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkemece belirlenmesini ana ile çocuğun isteyebileceği belirtilmiştir. TMK.'nun 303. maddesinin birinci fıkrasında ise babalık davasının, çocuğun doğumundan önce veya sonra açılabileceği, ananın dava hakkının, doğumdan başlayarak bir yıl geçmekle düşeceği, itiraz konusu kuralı da içeren ikinci fıkrasında, çocuğa doğumdan sonra kayyım atanmışsa çocuk hakkında bir yıllık sürenin atamanın kayyıma tebliği tarihinde, hiç kayyım atanmamışsa çocuğun ergin olduğu tarihten itibaren işlemeye başlayacağı, üçüncü fıkrasında, çocuk ile başka bir erkek arasında soybağı ilişkisi varsa bir yıllık sürenin bu ilişkinin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlayacağı, dördüncü fıkrasında ise, bir yıllık süre geçtikten sonra gecikmeyi haklı kılan sebepler varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabileceği öngörülmektedir.

TMK.'nun 303. maddesinde babalık davası için öngörülmüş olan süreler hak düşürücü sürelerdir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Başvuru kararında, kişinin soybağını bilmesinin en temel haklarından birisi olduğu, kişinin babası olmayan birinin üzerine kaydedilmesi ve bunu daha sonra öğrenmesi durumunda dava açma hakkının itiraz konusu kural ile belli bir süreyle sınırlandırılmasının Anayasa'nın temel ilkeleri ve demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırılık teşkil ettiği ve hak arama özgürlüğünü sınırladığı, Anayasa Mahkemesi'nin 25.6.2009 günlü, 2008/30 Esas, 2009/96 Karar sayılı kararıyla TMK'nun 289. maddesindeki '*Her halde doğumdan başlayarak beş yıl içinde açmak zorundadır.*' ibaresindeki beş yıllık sürenin iptal edildiği, baba için tanınan bu imkânın çocuk için de tanınması gerektiği belirtilerek, itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2., 5., 10., 13., 17., 36., 40. ve 41. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuk güvenliğini sağlayan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve yasalarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Anayasa'nın '*Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı*' başlıklı 17. maddesinde, '*Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir*' denilmektedir. Buna göre kişinin yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma hakkı birbirleriyle sıkı bağlantıları olan, devredilmez, vazgeçilmez temel haklardandır. Bu haklara karşı her türlü engelin ortadan kaldırılması da devlete görev olarak verilmiştir. Güçlüler karşısında güçsüzleri koruyacak olan devlet gerçek eşitliği sağlayacak, toplumsal dengeyi koruyacak ve böylece sosyal niteliğine ulaşacaktır. Bu itibarla kişilerin yaşayışlarına ilişkin yasal düzenlemeler '*yaşama hakkı ile maddî ve manevî varlığını koruma hakları*'nı önemli ölçüde zedeleyecek veya ortadan kaldıracak kuralları içermemelidir.

Anayasa'nın '*Hak arama hürriyeti*' başlıklı 36. maddesinde, herkesin gerekli araç ve yollardan yararlanarak yargı organları önünde davacı ya da davalı olarak sav ve savunma hakkı bulunduğu belirtilmektedir. Maddeyle güvence altına alınan dava yoluyla hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir.

İtiraz konusu kuralda, çocuk hakkındaki bir yıllık babalık davası açma süresinin çocuğa doğumdan sonra hiç kayyım atanmamışsa, çocuğun ergin olduğu tarihte işlemeye başlayacağı öngörülmektedir. Kuralda öngörülen dava açma süresi, yargılama usulüne ilişkin olup, soybağı davalarında dava açma süresini belirleyip belirlememe yetkisi, Anayasa'da belirlenen kurallara bağlı kalmak ve adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini gözetmek koşuluyla yasa koyucunun takdirindedir.

Yasa koyucu, soybağı davalarında dava açma süresine ilişkin hükümleri düzenlerken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Bu ilke ise '*elverişlilik*', '*gereklilik*' ve '*orantılılık*' olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. '*Elverişlilik*', getirilen kuralın, ulaşılmak istenen amaç için elverişli olmasını, '*gereklilik*', getirilen kuralın, ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olmasını ve '*orantılılık*' ise getirilen kural ve ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken ölçüyü ifade etmektedir.

Ölçülülük ilkesi nedeniyle Devlet, sınırlamadan beklenen kamu yararı ile bireyin hak ve özgürlükleri arasında adil bir dengeyi sağlamakla yükümlüdür. Anayasa'da düzenlenen kişinin

maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı ile Devlet'in herkesin maddi ve manevi varlığını geliştirmesi için gerekli şartları hazırlama görevi göz önüne alındığında; kişi evlilik dışı dünyaya gelse bile, ana babasını bilmek, babasının nüfusuna yazılmak, bunun getireceği haklardan yararlanmak, ana ve babasından kendisine karşı olan görevlerini yerine getirmelerini istemek gibi kişiliğine bağlı temel haklara sahiptir.

İtiraz konusu kural ile çocuğun babalık davasını açma hakkının hiç kayyım atanmamışsa ergin olduğu tarihten itibaren bir yıllık süre ile sınırlandırılmasının gerekçesinin, davalı babanın sürekli olarak dava tehdidi altında kalmamasını sağlamaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Davalı babanın veya ailesinin uzun süre dava tehdidi altında bulunmaması, diğer yandan da çocuğun ana babasını bilme, babasının nüfusuna yazılma ve hak arama özgürlüklerinin zarar görmemesi amacıyla, her iki taraf açısından yasa koyucunun süre koyma konusundaki takdir yetkisini makul bir süre olarak belirlemesi gerekmektedir. Hak düşürücü niteliğinden dolayı itiraz konusu kuralda öngörülen sürenin geçmesinden sonra çocuğun babası ile arasındaki soybağını kurma olanağını yitirmesi hususu göz önüne alındığında, çocuk hakkında hiç kayyım atanmamışsa ergin olduğu tarihten itibaren işleyecek olan bir yıllık dava açma süresi yeterli ve makul olmadığı gibi, ölçülü de değildir.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 17. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 2., 17. ve 36. maddelerine aykırı bulunarak iptal edildiğinden, Anayasa'nın 5., 10., 13., 40. ve 41. maddeleri yönünden ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

Serruh KALELİ, Serdar ÖZGÜLDÜR ve Nuri NECİPOĞLU bu görüşe katılmamışlardır.

VI- İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin dördüncü fıkrasında, yasanın belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa, bunların da Anayasa Mahkemesi'nce iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

4721 sayılı Kanun'un 303. maddesinin ikinci fıkrasının '*...hiç kayyım atanmamışsa çocuğun ergin olduğu tarihte işlemeye başlar.*' bölümünün iptali nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan aynı cümlede yer alan '*Çocuğa doğumdan sonra kayyım atanmışsa, çocuk hakkında bir yıllık süre, atamanın kayyıma tebliği tarihinde; ...*' bölümünün de 6216 sayılı Yasa'nın 43. maddesinin dördüncü fıkrası gereğince iptali gerekir.

Serruh KALELİ bu görüşe katılmamıştır.

VII- İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında '*Kanun, kanun hükmünde kararname ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez*' denilmekte, Anayasa Mahkemesinin

Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmaktadır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 303. maddesinin ikinci fıkrasının iptal edilmesi nedeniyle, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VIII- SONUÇ

A- 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 303. maddesinin ikinci fıkrasının, " hiç kayyım atanmamışsa çocuğun ergin olduğu tarihte işlemeye başlar." bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Serruh KALELİ, Serdar ÖZGÜLDÜR ile Nuri NECİPOĞLU'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- 4721 sayılı Kanun'un 303. maddesinin ikinci fıkrasının, " hiç kayyım atanmamışsa çocuğun ergin olduğu tarihte işlemeye başlar." bölümünün iptali nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan aynı fıkra da yer alan 'Çocuğa doğumdan sonra kayyım atanmışsa, çocuk hakkında bir yıllık süre, atamanın kayyım tebliği tarihinde; " bölümünün de, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE, Serruh KALELİ'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C- 4721 sayılı Kanun'un 303. maddesinin ikinci fıkrasının iptal edilmesi nedeniyle, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu fıkra ya ilişkin İPTAL HÜKMÜNÜN, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK BİR YIL SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE, OYBİRLİĞİYLE,

27.10.2011 gününde karar verildi

Başkan

Başkanvekili

Başkanvekili

Haşim KILIÇ

Serruh KALELİ

Alparslan ALTAN

Üye

Üye

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Mehmet ERTEN

Fettah OTO

Üye	Üye	Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR	Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Recep KÖMÜRCÜ

Üye	Üye	Üye
Burhan ÜSTÜN	Engin YILDIRIM	Nuri NECİPOĞLU

Üye	Üye
Hicabi DURSUN	Celal Mümtaz AKINCI

KARŞI OY GEREKÇESİ

İptal istemine konu kural, babalık davasının hiç kayyım atanmamış olması halinde, çocuğun ergin olduğu tarihten itibaren işlemeye başlayacağına ilişkin olup; onsekiz yaşın doldurulmasından itibaren bir yıl içinde bu davanın açılması gerektiği maddede hüküm altına alınmaktadır.

4721 sayılı Medeni Kanunun 303. maddesinin iptal istemine konu yapılmayan son fıkrasında ise 'Bir yıllık süre geçtikten sonra gecikmeyi haklı kılan sebepler varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir.' denilmektedir. Bu fıkra, maddenin ilk üç fıkrası bakımından ortak olup, ikinci fıkranın dava konusu bölüm yönünden de değerlendirilmesi gereken bir kural mesabesindedir.

303. madde bir bütün olarak incelendiğinde; yasa koyucunun dengeli bir kural getirdiği, 'gecikmeyi haklı kılan sebepler varsa' ibaresiyle de, bir yıllık süre dışındaki hukuken meşru nedenlerle her zaman babalık davası açılabilmesine imkân tanıdığı anlaşılmaktadır.

Çocuk ile baba arasındaki soybağının bir temel hak olduğu kuşkusuz ise de, itiraz konusu kuralın bu hakkı ihlâl ettiğini söyleyebilmek imkânı yoktur. Madde metni bütünsel biçiminde değerlendirildiğinde, yasa koyucunun değişik durum ve ihtimalleri gözeterek ilgililere yeteri kadar dava hakkı tanıdığı açıkça görülmektedir. İptal istemine konu kuralın, maddenin diğer bölümleri dikkate alınmadan yorumlanması ve sonuca bu şekilde varılması isabetli olmayacaktır.

Açıklanan nedenlerle; kuralın bir temel hakkı ihlâl eden, adil yargılanma hakkını ortadan kaldıran mahiyeti bulunmadığı ve yasa koyucunun takdir hakkı çerçevesinde yapılan düzenlemenin Anayasa'ya aykırı bir yönünün olmadığı kanaatine vardığımızdan; çoğunluğun iptal yönündeki kararına katılmıyoruz.

Başkanvekili

Üye

Üye

Serruh KALELİ

Serdar ÖZGÜLDÜR

Nuri NECİPOĞLU